

Kultur- og likestillingsdepartementet
Postboks 8030 Dep
0030 OSLO

Sandefjord, den 27. mai 2024

Inkorporering av CRPD i norsk lov. Høringsvar fra råd for personer med funksjonsnedsettelse i Sandefjord kommune

Råd for personer med funksjonsnedsettelse i Sandefjord kommune (RPF Sfj.) viser til regjeringens høringsbrev av 5. mars 2024 hvor det bes om innspill knyttet til inkorporering av FNs konvensjon om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne (CRPD) i norsk lov.

Rådet takker for muligheten til å oversende innspill. Samtidig vil vi opplyse at Sandefjord kommune som sådan ikke vil oversende høringsvar. Dette svaret er følgelig RPF Sfj.s eget, selvstendige innspill.

Hovedkonklusjonene i vårt høringsvar, som er utdypet nedenfor, er:

- RPF Sfj mener at CRPD bør inkorporeres i menneskerettsloven og gis forrang framfor alminnelig lov.
- Det må fortsatt være en svært begrenset adgang til fratakelse av rettslig handleevne og til tvungen omsorg og behandling som siste utvei.
- Lokalt selvstyre står sterkt i Norge og forventes fortsatt å gjøre det på områder som dekkes av CRPD-en etter en eventuell inkorporering i menneskerettsloven. Skulle inkorporeringen få rettslige konsekvenser som medfører behov for økte ressurser i kommunene, anses det som en naturlig følgeoppgave at staten bidrar med slike.

CRPD i menneskerettsloven

Funksjonshindrede, Norges største minoritet, har over tid vært gjenstand for alvorlige brudd på menneskerettigheter i følge FN og en rekke andre organisasjoner i tillegg til at det også bekreftes i offentlige utredninger. Slike utredninger, samt stortingsmeldinger, regjeringers handlingsplaner og gjennomførte tilsyn har skapt forventninger om økt ivaretagelse av rettighetene til personer med funksjonshindringer. RPF Sfj. konstaterer at slikt forbedringsarbeid har gått svært langsomt og i enkelte tilfeller gått i gal retning. En inkorporering av CRPD i menneskerettsloven vil kunne gi en positiv signaleffekt som medfører et nødvendig statusløft for funksjonshindrede. Inkorporering parallelt med satsing på økt kunnskap om CRPD på mange arenaer, vil forhåpentligvis resultere også i konkrete forbedringer i praktisk politikktutforming i forhold til de som konvensjonen er ment å ivareta. RPF Sfj. ser det naturlig at CRPD sidestilles helt med blant annet kvinnekonvensjonen og barnekonvensjonen og dermed inkorporeres i menneskerettsloven.

Om FN-konvensjonens artikkel 12, 14 og 25

FN-konvensjonens artikler 12, 14 og 25 omhandler begrep som «likhet for loven», «frihet og personlig sikkerhet» og «helse».

Artikkel 12 (Likhhet for loven) sier blant annet at «partene skal erkjenne at mennesker med nedsatt funksjonsevne har rettslig handleevne på lik linje med andre, på alle livets områder».

I artikkel 14 (Frihet og personlig sikkerhet) står det «at nedsatt funksjonsevne ikke i noe tilfelle skal rettferdiggjøre frihetsberøvelse».

Om medisinsk behandling sier artikkel 25 (Helse) blant annet at partene skal særlig «kreve at medisinsk personell gir mennesker med nedsatt funksjonsevne like god behandling som den som gis til andre, herunder at behandlingen skal skje på grunnlag av fritt og informert samtykke,».

Om Norges tolkningserklæringer knyttet til artiklene 12, 14 og 25. Kommentarer fra det regjeringsoppnevnte utvalgets flertall

I forhold til artikkel 12 har Norge erklært i sin forståelse at konvensjonen åpner for tilbaketrekking av rettslig handleevne eller støtte til å utøve rettslig handleevne, og/eller tvungent vergemål, i tilfeller hvor slike tiltak er nødvendige som en siste utvei og med forbehold om sikkerhet.

Når det gjelder artiklene 14 og 25 hevdes det i tolkningserklæringene at Norge sin forståelse av at konvensjonen åpner for tvungen pleie eller behandling av personer, herunder tiltak for å behandle psykiske lidelser, når omstendighetene gjør behandling av denne typen nødvendig som en siste utvei, og behandlingen er underlagt juridiske garantier.

Det regjeringsoppnevnte utvalgets flertall mener «at det også etter inkorporering er lite sannsynlig at norske domstoler vil sette til side de norske lovreglene som gir en viss adgang til fratakelse av rettslig handleevne og til tvungen omsorg og behandling av mennesker når det er nødvendig som siste utvei og underlagt kontrollmekanismer».

Rådets vurderinger

RPF Sfj. støtter selvsagt at personer med funksjonshindringer i utgangspunktet skal ha rettslig handleevne i likhet med andre. For å etterleve dette, vil det i mange tilfeller være behov for beslutningsstøtte. Rådet støtter derfor opp om tiltak som vil styrke reell beslutningsstøtte. Hvorvidt slik styrking skjer innenfor vergemålordningen eller på annen måte, tar rådet ikke stilling til. Et sentralt forhold bør uansett være at beslutningsstøtten må være *kvalifisert*. I praksis betyr det blant annet at det alltid må kunne dokumenteres at det er *personer som kjenner personen med funksjonshindringer svært godt (nærpersoner/pårørende)* som utøver beslutningstøtten. Ikke minst gjelder dette overfor personer med alvorlig utviklingshemming. En realitetsorientering tilsier at det finnes personer med åpenbart manglende samtykke- og beslutningskompetanse. I slike tilfeller finner rådet at Norges tolkningserklæringer knyttet til artiklene 12, 14 og 25 har sin berettigelse. Det forutsettes da at vilkår for å begrense den rettslige handleevnen knyttes til manglende samtykke- og beslutningskompetanse, at denne er åpenbar, og at begrensningen i forhold til artiklene 12 og 14 ikke relateres til diagnose som kriterium. I forhold til artikkel 25 (helse) forutsettes det dessuten at bruk av tvang er nødvendig for at forverring av helsetilstand ikke skal inntreffe eller for å forhindre at utsiktene til vesentlig bedring av helsen blir redusert.

Konsekvenser for kommunesektoren

RPF Sfj. har ingen sterke forutsetninger for å uttale seg med tyngde om hvilke konsekvenser inkorporering av CRPD i menneskerettsloven vil kunne medføre overfor kommunene. Rådet forventer likevel at inkorporeringen på sikt vil kunne bidra til at forskjeller med hensyn til hvilke tjenester som tilbys i kommunene vil kunne reduseres og at nivåene på ytelser vil kunne utjevnes. Det vil i så tilfelle i samsvar med hva rådet opplever CRPD-komiteén har etterlyst.

Det kommunale selvstyret står sterkt i Norge. Inkorporering av CRPD-en vil ikke kunne endre dette. At inkorporeringen i mindre grad vil kunne utfordre det kommunale selvstyret som en følge av rettslige tilpasninger over tid, anser rådet likevel som tenkelig. Og kanskje ønskelig? Med dette antyder rådet at det ser det som en naturlig konsekvens av inkorporeringen at den bør medføre et kvalitativt bedre liv for personer med funksjonshindringer. Det må da også være noe av hensikten med selve inkorporeringen? Og kvalitetsheving vil ofte utløse behov for styrket økonomi. I en slik sammenheng vil det være naturlig at det vil kunne oppstå et visst spenningsnivå mellom stat og kommune. Om kommunene da skulle oppleve at det økonomiske armslaget blir innsnevret, så ville

det kunne medføre opplevelse av redusert, reelt selvstyre. Følgelig bør det anses som en naturlig forventning at staten bidrar med økte ressurser om handlingspliktene som en følge av inkorporeringen skulle medføre behov for det.

Avsluttende kommentarer/oppfordringer

RPF Sfj. vil anmode om at Norge ratifiserer *tilleggsprotokollen* til CRPD i likhet med hva over hundre andre nasjoner har gjort. Denne protokollen ble vedtatt samtidig som konvensjonen og gir enkeltpersoner eller grupper av enkeltpersoner klageadgang til konvensjonens ekspertkomité dersom man mener at deres rettigheter er krenket av staten.

Helt avslutningsvis - av høringsbrevet framgår dette:

«Inkorporering vil imidlertid kunne føre til at konvensjonen får større gjennomslagskraft i de konkrete vurderingene av hva slags tjenester som tilbys, slik at funksjonshemmedes selvbestemmelse i praksis blir tillagt større vekt. Dette vil ifølge utvalget få konsekvenser for kommunenes skjønnsutøvelse. På bakgrunn av dette vil Kultur- og likestillingsdepartementet, i tillegg til den ordinære høringsrunden, invitere KS til et innspillsmøte i mai 2024 om mulige konsekvenser av inkorporasjon for kommunesektoren».

RPF Sfj. vil bemerke at alle kommuner, samt KS, allerede er oppfordret til å komme med innspill knyttet til inkorporering av CRPD-en. Rådet finner det derfor naturlig å følge opp med en anmodning om at også paraplyorganisasjoner for funksjonshindrede inviteres til møte «i tillegg til den ordinære høringsrunden». Dette vil dessuten være i godt samsvar med CRPD-komiteéns gjentatte oppfordringer til nasjonen om tett samarbeid med funksjonshindredenes organisasjoner.

RPF Sandefjord

Hans Hilding Hønsvall
Leder